

politikai és fizikai földrajza stb. Az V—VI. osztályban az újabb kor története s Amerika, Ausztrália, illetőleg Franciaország és az Egyesült-Államok földrajza.

A felső tagozatban ismét előkerülnek a tárgyalat korok és országok, így az I. évfolyamban Svédország ó- és középkori története s a világtörténet ó- és középkora s ezzel kapcsolatban általános földrajz; Japán, Khina, Egyesült-Államok, Oroszország, Németország, Ausztria-Magyarország; a II. évfolyamban Svédország 1520—1718-ig terjedő korszakának története s a világtörténet 1500—1715-ig; a földrajzból: Svédország, Anglia, Izland, Franciaország, Egyesült-Államok, Khina, Japán. Majd a III. és IV. évfolyamban a svédek története 1718—1844-ig, a világtörténet 1715—1848-ig, illetőleg a svéd történet 1809—1909-ig.

A tornázást mindenik északi államban a dán-svéd rendszer szerint gyakorolják, játékokkal és sporttal (skiezés, fürdés; koresolyázás) kapcsolva.

A skandináv államok középiskolai szervezetében javarészt megvalósítva találjuk azokat az eszméket, amelyeket a középiskolára vonatkozó miniszteri reformtervek legújabbban nálunk hangoztatnak. Így megvan a szerves kapcsolat az elemi, a középiskolai és egyetemi oktatás között; a tanulmányok rendjében megvan a tagolás és a gyakorlati élettel való szorosabb kapcsolat egyrészt a modern nyelvek meg a gazdasági, szociális tudományok (biológia, kémia, szociológia, újabb irodalom) intenzív művelése által és másrészt a munkára és önálló tevékenységre nevelés által az intézetek laboratóriumáiban. Megvan végül a középfokú oktatásnak ez államokban és Dániában is egységes, közös alapjára épített bi- és trifurkációs rendszer is, amely utat talált a legtöbb európai állam, így Franciaország középiskolai szervezetébe is.

A középiskola oktató és nevelő hatását nagyon hátráltatja nálunk az osztályok túlzúsúfoltsága: az I—II. osztályban 60, III—IV-ben 50, V—VIII-ban 40 tanuló. A skandináv államok e tekintetben is mintaképül szolgálhatnak; ott a középiskolák osztályainak létszáma 30—35 (Dániában újabb időben 20-ra tervezik).

Walló Albert.

Gyermekeknek a halálról.

A véletlen közrejátszása miatt tárgyunk időszerű: kapcsolatban áll a hatalmas világeseményekkel. Egy neves és nálunk is ismert *hollandus* pedagógus, *Ortt* Félix, a belga *Minervának* utolsó, még

hozzánk érkezett számában francia nyelven tanulmányt közöl *a halál és a születés fogalmairól*. Ott a meleg szív és a költői irányú pedagogia hivatott képviselője, aki rendszeren a maga családjának mikrokozmoszából veszi útját a nagy külvilág felé. Így most is. Egy véletlen eset alkalmából aggódó szívvel gondolt arra a kínos és rettenetes hatásra, amelyet hároméves fiacskájának lelkében a *halál* fogalma előidézhet és amelytől a szerető szülő annyi féltő gondoskodással igyekszik gyermekét megóvni. Elmékedésének eredménye: a kicsinyek felfogásához illő mese, amely lényegesen rövidítve így szól:

Volt egyszer egy kis kutya, amelyet senkisémet láthatott; de a kis kutya nagyon jól láthatta az embereket, a gyermekeket és a többi kutyákat. De a mi kis kutyánk megúnta a dolgot, mert ő is szerette volna, hogy észrevegyék, cirógassák, dédelgessék. Kivánta hát, hogy legyen teste, kicsiny fejjel, fülekkel, lábakkal és farkkal. És íme, János bácsi kosarában egy szép napon ott volt egy kedves kutyuska, amelyet mindenki láthatott. Lassanként megnőtt teste, feje, farka, nagyobbak lettek fülei, lábai; a gyermekek szerették, etették, játszottak vele és a kis láthatatlan kutyából nagy látható kutya lett. — Történt egyszer, hogy a mi jámbor állatunk elaludt az országút mentén, amikor arra haladt egy megrakott szekér, amely a kocsis vigyázatlansága folytán elgázolta. Hek — mert így hívták a kutyát — oda volt, mert most már nem futhatott és ugrálhatott, nem ehetett-ihatott. Azt mondta tehát magában: ha már így vagyok, akkor inkább megint az a kis kutya szeretnék lenni, amelyet senkisémet lát és amelynek semmi sem fáj. Fogta hát magát, ott hagyta testét és ismét azzá a kis kutyává vedlett, amelyet nem lehet látni, amely azonban maga lát. — Amikor János bácsi meghallotta, hogy Heket elgázolták és oda van, így kiáltott fel: «Szegény Hek meghalt!» Elment és az országúton valóban meglátta a kutya elpusztult testét, de Hek már nem volt benne, hanem ismét láthatatlan kis kutyává lett. Ekkor János bácsi mély gödröt ásott, belehelyezte a tetemet és elföldelte. Az emberek pedig azt mondták, hogy Heket *eltemették* . . .

Ez a mese nagyon tetszett a kis fiúnak és a következő napokon újra meg újra el kellett neki mesélni. Egy másik alkalommal ugyanaz a mese kis fiúról szólt, akit eleinte senkisémet látott, noha szárnyas angyalként a levegőben lebegett, mígnem kiszemelt magának egy papát és mamát és ennek ágya mellett bölcsőben ébredt fel, s í. t. Majd két kis gyermeket szerepeltet a pedagógus költő, akiket anyjuk együtt táplál. Az egyiknek ez nagyon tetszett, de a másik rosszul érezte magát, beteg lett és azt gondolta: Bizony megint olyan gyermek szeretnék lenni, akit nem lehet látni és otthagya testét, mely nem tudott szuszogni, enni-inni és az emberek

azt mondták, hogy az egyik gyermek *meghalt*. Pedig most ismét jól érezte magát és nem fájt neki semmi.

Ime a módja annak, hogy mint lehet a gyermekkel a halál (és a születés) fogalmát gyengéden, kedvesen és minden borzasztó érzéstől menten megismertetni. De Ortt elég lelkiismeretes ahhoz, hogy őmaga vesse fel a kérdést: vajjon ezzel az eljárással *nem vétünk-e az igazság ellen?* Elismeri, hogy ez a beállítás nem fogja kielégíteni azokat, akik szerint a halállal mindennek vége szakad, úgyszintén azokat sem, akik a keresztény vallás betűjéhez ragaszkodva a születés előtti és utáni állapotot másként képzelik. Ő azonban teozófikus világfelfogásánál fogva szigorúan ragaszkodik ahhoz, hogy az igazság ellen nem vétett, mert a földi szereplésünk előtti és az azt követő létet érzékeinkkel amúgy sem ellenőrizhetjük és mert a világszerte helyeseknek elismert állatmeséken sem ütközünk meg. Eljárásának igazolására még azt is felemlíti, hogy az ő naiv meséje felette alkalmas arra, hogy a gyermek további értelmi fejlődésével párhuzamosan komolyabb alakot öltson és olyan alapváz gyanánt szerepeljen, amelybe a valódi tények fokozatosan beilleszthetők.

Érdekes volta miatt ismertettük ezt az intim pedagógiai analízist, anélkül, hogy bárkinek lelkiismereti szabadságát korlátozni akarnók. A halál illetően ismertetésének lesznek hívei és ellenzői. Amazok gyönyörködni fognak költői voltában és abban, hogy a vallásos fel fogással is nehézség nélkül összeegyeztethető. Az ellenzőknek egy része vagy a teljes valóságot feltáró kiméretlen realizmust fogja követelni, vagy merő hallgatást. Ezzel adódik mintegy önkéntelenül a párhuzam a nemi felvilágosítással, mely körül az állásfoglalók hasonlóan csoportosulnak. Bizonyos kedvező körülmények között, mint tudjuk, ez is elmaradhat. Mindkét esetben az ügyes elhárítás többet ér a rémítgetésnél (halálmesék: kaszás ember) és mindkettőben a vallásos nevelésnek is hasznát láthatjuk. kf.

IRODALOM.

Dr. Finácz Ernő: A középkori nevelés története. Vezérfonal egyetemi előadásokhoz. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából. Budapest, kiadja Hornyánszky Viktor. 1914. 8° VI. 334. Ára 8 K.

Finácz Ernőnek mindenik műve egy rendkívüli energiájú, mélyen gondolkozó, szigorúan fegyelmezett ész terméke, mely míg a letűnt századok ismeretlen homályába világít be, ugyanakkor új esz-